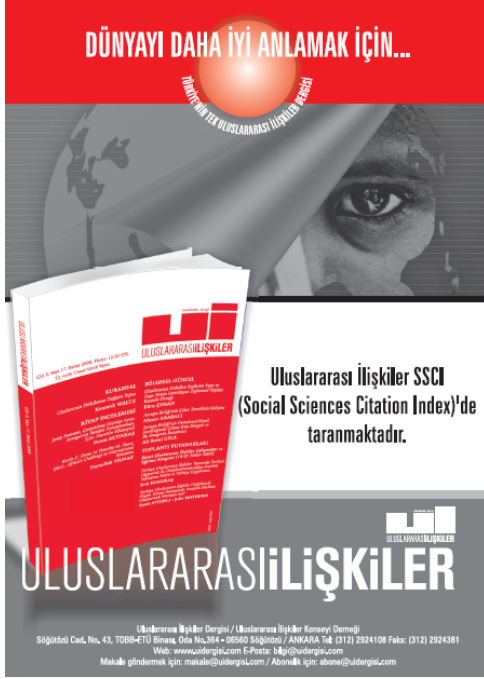


Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com



KİTAP İNCELEMESİ

Mustafa AYDIN and Çağrı ERHAN, Turkish – American Relations: Past, Present and Future

Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE

Araş. Gör., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Turkish-American Relations: Past, Present and Future*

Mustafa AYDIN ve Çağrı ERHAN (der.)

London, New York: Routledge, 2004, 280 sayfa, ISBN 0714652733

Hazırlayan: Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE **

Mustafa Aydın ve Çağrı Erhan tarafından derlenen *Turkish-American Relations: Past, Present and Future* adlı kitap, taraflar arasındaki ilişkilerin yalnızca anlık fotoğrafını çekmek yerine, tarihsel olguların Türk-Amerikan ilişkilerinin mevcut durumunu ve geleceğini aydınlatmak bakımından önem taşıdığını hatırlatan yaklaşımı ile bu alandaki diğer yapıtlardan farklılık göstermektedir. Giriş bölümünde Aydın, bu kapsamlı çalışmanın ana amacının Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki uzlaşmanın ve gerilimin kaynağını ortaya koymak; bir başka deyişle kökeni Kaptan William Bainbridge'in Kasım 1800 tarihli İstanbul ziyareti sırasında Osmanlı donanması yetkilileriyle yaptığı siyasi görüşmelere dayandırılacak Türk-Amerikan ilişkilerindeki işbirliği ve gerilim alanlarını belirlemek olduğunu vurgulamaktadır.

Bu eserde yer alan makalelerden Türk-Amerikan ilişkileri hakkında iki temel yargıya varılabilir: İlk olarak, bugün, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin düzeyini ve tarafların karşılıklı çıkarlarını belirleyen dinamikler, ABD'nin Türkiye'de üsler edinmeye dayanan politikası ya da Türkiye'nin farklı zamanlarda kendisini tehdit eden çeşitli güçlere karşı denge kurmak amacıyla Amerikan desteğini yanına çekmeye yönelik politikaları gibi örneklerden de açıkça görüleceği üzere geçmişin izlerini yansıtmaktadır. İkinci olarak da, her kargaşa sonrasında, Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni işbirliği alanlarının oluşturulduğu yeni bir döneme girilmektedir.

Giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşan bu kitap için Norman Stone tarafından yazılan önsözde ABD ile kurulacak yakın ilişkilerin Türkiye üzerindeki olumlu etkilerinin altı çizilmekte, ABD'nin Türkiye eski büyükelçisi Mark R. Parris tarafından yazılan sonsözde de 1 Mart 2003 tarihinde TBMM'nin Amerikan güçlerinin Türkiye topraklarından geçmek suretiyle Irak'ı işgal etmelerine izin vermeyen tarihi kararı

* Bu inceleme, *Journal of American Studies of Turkey* adlı derginin 17. sayısında yayınlanacak olan metnin Türkçe çevirisidir.

** Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı. Arş.Görevlisi.

neticesinde bile Türkiye-ABD arasındaki ilişkilerin stratejik bir nitelik taşıyacağı ifade edilmektedir.

Dört makalenin yer aldığı ilk bölümde, Türk-Amerikan ilişkilerinin başlangıcından Soğuk Savaşın sona erdiği tarihe kadar gelen süreç ele alınmaktadır. İlk makalede, Osmanlı-Amerikan ilişkilerindeki olumlu ve olumsuz yönelimleri tanımlayan Erhan, bu kitabın ana teması ile de örtüşecek şekilde, Amerikalıların gözündeki olumsuz Türk imajı gibi gerilim yaratacak konuların, Osmanlı İmparatorluğunun ABD için stratejik önemi örneğinden de açıkça anlaşılacağı üzere taraflar arasındaki işbirliği unsurlarının yanında ikinci planda kaldığını belirtmektedir. Türklerin Amerikalılar tarafından nasıl algılandığı, Türklerinin olumsuz imajının Amerikan misyonerlerinin 1890'lardan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar gelen dönemdeki kampanyaları ile yaratıldığını söyleyen McCarthy tarafından ikinci makalede ve Amerikalı arkeologların iki savaş arası dönemde Türkiye'de yaptıkları kazılar neticesinde Türk-Amerikan kültürel ilişkilerinin derinleşmesine ve bu suretle de Amerikalıların Türklere karşı bakışlarının değişmesine katkıda bulduklarını belirten Goode tarafından üçüncü makalede incelenmektedir. Bu bölümdeki son makalede de, Harris İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile başlayan ve Soğuk Savaşın sonuna kadar süregelen dönemde Türk-Amerikan ilişkilerindeki inişlerin ve çıkışların derinlemesine bir analizini yapmaktadır.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte uluslararası sistemde yaşanan değişikliklerin Türk-Amerikan stratejik ortaklığı üzerinde yarattığı etkilerin ve ikili ilişkilerin mevcut durumunun bilançosu ikinci bölümde yer alan makalelerde ele alınmaktadır. Sayarı, Soğuk Savaş sonrasında Türk-Amerikan ilişkilerini çatışmalardan ya da anlaşmazlıklardan ziyade işbirliği unsurlarının belirlediğini söylerken; Yılmaz da ikili ilişkilerdeki işbirliği ya da gerilim noktalarının Amerika'da faaliyet gösteren Ermeni, Rum, Yahudi ve Türk lobileri tarafından tespit edildiğini vurgulamaktadır. Türk ve Amerikan taraflarının işbirliği içinde hareket edip etmedikleri, bu bölümde, öncelikle Ifantis tarafından Türk-Yunan ilişkileri kapsamında, ardından Kasım tarafından Hazar Denizindeki enerji kaynaklarının Batıya nakledilmesi açısından ve son olarak da Altunışık tarafından Orta Doğu bataklığı çerçevesinde sorgulanmaktadır.

Kitabın son bölümünde, Kuniholm ve Edgar tarafından kaleme alınan iki makalede Türk-Amerikan ilişkilerinin geleceği değerlendirilmiş; ancak kitapta yer alan makaleler Eylül 2001 öncesinde yazılmış olduğundan, 11 Eylül saldırılarının ve Irak krizinin Türkiye-ABD stratejik ortaklığı üzerindeki etkilerine yer verilmemiştir. Buna karşılık, Aydın'a göre, kitapta yer alan tüm makaleler Türk-Amerikan ortaklığının en çalkantılı dönemlerin sonunda bile var olduğunu vurgulayarak, Irak sonrası dönemde Türkiye ve

ABD arasındaki işbirliğinin –yeni birtakım kurallar ışığında- devam edeceği konusunda güven duymamızı sağlamaktadır.

Sonuç itibarıyla, bu eser, 19. yüzyılın başından Soğuk Savaş sonrası döneme kadar süregelen Türk-Amerikan ilişkilerinin derinlemesine bir incelemesini sunmaktadır. Oxford Üniversitesi öğretim üyesi Philip Robbins'in de belirttiği gibi, "tarihsel derinliği, kapsamlı araştırması ve deneyimli yazar kadrosu ile bu kitap, politika oluşturucular ve bilim adamları için değerli katkılar sağlamaktadır". Dolayısıyla, bu kitabın Türk-Amerikan ilişkilerinin iki yüzyılının hikayesi hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isteyenlerin kütüphanelerinde yer alması gereken bir eser olduğunu söylemek mümkündür.